

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja vsak mesec po celi poli. Velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 1 gld. 50 kr. nov. dn., za pol leta 80 kr. nov. dn.

Tečaj I.

V Ljubljani 1. rožnika 1861.

List 6.

Kaj naj se uči v naših ljudskih šolah.

Tudi naroda otès je slavnega čina
poslopje.

J. Koseski.

Ljudska šola je sicer vsaka šola, ker je vsaka za ljudstvo; toda ni vsaka naravnost primerna vsem človeškim potrebam. Ljudske šole imenujemo tedaj le tiste, ktere vse otroke splošno izobražujejo, in jih napeljujejo na pravo pot do občne omike, ktera je vsakemu človeku potrebna. Ljudske šole so male šole na kmetih in poglavne šole v mestih, ktere imajo navadno po štiri razrede. V teh šolah se morajo otroci izobraževati, da postanejo brihtni zemljani, zvesti državljani in dobri kristijani. V njih se mora tedaj po manjši ali večji meri učiti:

1. **kerščanski nauk** ali katekizem z zgodbami sv. pisma stare in nove zaveze. — Ne le duhovni gospodje, temuč tudi svetni učeniki se morajo pečati s tem naukom, ker drugače ne morejo na tanko spolnovati svoje dolžnosti, da bi učence pripravljali za njih pravi namen. Učiti se mora

2. **materni jezik.** Učenje jezika pa tirja a), da se otroci vadijo misliti, to je, da se jim zbujaajo dušne moči. Bolj ko je duh izobražen, bolj popolnoma je jezik. — Ta nauk tirja b), da se otroci učé brati, c) prav in lepo pisati, č) prav govoriti in razumeti, d), da se vadijo svoje misli in misli drugih pravilno zapisovati in e), da se učé kratkih domačih pravljič, narodnih pregovorov in pesmic in peti za dom

in cerkev. — Učenje jezika se tedaj ne začinja s tem, da se otroci učé na kupe samih slovniških pravil, kakor se še, ža-libog, marsikje godi, temuč jezik se mora učiti djansko in živo, da mu iz življenja prihajajo pravila. — Učiti se mora

3. številiti ali rajtati iz glave in pismeno, in sicer tako, da se otroci vadijo zraven misliti in presojevati, in da se urijo za vse okoliščine in opravila vsakdanjega življenja. Soznanijo naj se tudi z mnogimi kupčijskimi stvarmi, z blagom, z mero, z denarjem, z vago i. t. d. — Uči naj se tudi

4. risati in kaj od oblik. Otroci se zelo radi pečajo s takimi rečmi, in ravno s tem se navadijo, da so bolj rédni, da bolj vejo, kaj je lepo, da si bistrijo oči in urijo roke za lepo pisanje in za druge drobne dela. Vadijo naj se poznavati in imenovati različne čerte, ravne in krive, meriške obraze in telesa, pa tudi naj se učé risati rastline, živali i. t. d. — Uči naj se

5. poznavati zemljo. Naj pred naj se kaže domača dežela s tem, da se začne pri rodovini i. t. d., potem država in dalje po svetu; pa tudi naj se učé poznavati vse druge stvari, ki so na zemlji, v zemlji in nad zemljo. To se pravi: Učé naj se naj poglobitnejše reči iz zemljopisja in povestnice, naravoslovja (od živalstva, rastlinstva in rudstva), od kmetijstva, obertnije in rokodelstva, naj važnejše reči za gospodarstvo, zdravje, domače življenje, poznanje nébesa, občne pratike i. t. d.

Vse tako učenje naj se vverstuje med primerne sestavke in spise šolskih knjig in povsod, kjer koli je potrebno in priložno.

Da pa se more tako učiti, je pred vsem drugim potrebno, da je šola na čisto narodni podlagi, slovenska in tedaj za domače potrebe osnovana, da se v nji učé za vsakdanje življenje potrebne reči, — ne za šolo in učenike, temuč za življenje. — Dokler pa se v naših šolah uči tudi ptuji jezik, je učenikova sveta dolžnost, da s tem učenjem maternemu jeziku nikakor ne dela krivice. Vsak mora poterditi, da je materni jezik edini pomoček, da naši učenci morejo učenika razumevati in se kaj učiti, — da v domači besedi se razodeva in ogreva serce in duh, um in občutek, resnica in prostost.

Šmarnice za šolnike.

(Dalje in konec.)

Pri šolarski maši se navadno poje. In to je prav, če je le petje soglasno in zmerno, ne pa le divji, uhoderiven vriš. Skerbimo tedaj za primerne napeve, ki že sami po sebi budijo in vnemajo k pobožnosti. Tu se pa tudi vidi čudovita moč petja do človeškega serca. Vse podučevanje in nadčuvanje šolarjev ne zda toliko za ohranjenje reda, pokoja in spodobnega njih zadržanja v cerkvi, kakor ravno petje. To odvrča od njih vso raztresenost in nepokojnost, in komej zaslišijo perve besede zapete pesmi, že so vsi zamaknjeni vanjo in kakor silama vlečeni k združenemu pevanju. Privadimo jih le že pred v šoli do dobrega na soglasje in sočasje pri tem; kdor pa nima gerla in sluha za petje, naj tega ne kazi s svojim zopernim glasom; naj rajše móli, pa bo bolj vstregel ljudem in Bogu. Pred vsem pa skerbimo za to, da bodo napevi cerkvenih pesem in vsa glasba cerkvena vselej primerna božji hiši. Tu ni kraj za skazovanje svoje pevske ali orglarske izurjenosti, temuč edino le za bujenje in vnemanje k pobožnosti. Za božjo voljo, le v cerkvi nič ne cerkvenega! Tistih orglarskih in godcovskih norcov pa, ki se prederznejo še v cerkvi — navadno po končani maši in kakor v spremljanje ven gredočih ljudi zaorglati ali zagosti kako okroglo ali poskočnico — tacih norcov, ako bi se ne spametovali za vselej že na prvi opomin, naj bi se nikdar več ne puščalo k orglam. Svetišče ni plesišče, ne norišče! Toliko od naše šolniške zglednosti v cerkvi in šoli. — Pa tudi zunaj obeh, posebno javno pred ljudstvom, smo dolžni se vselej in povsod obnašati tako pametno in kersčansko, kakor se spodobi za učnike in omikovavce kersčanske mladine. Ne potikajmo se toraj po pivnicah, igrališčih ali še celó plesiščih, in ne zahajajmo v nobene slabe tovaršije. Ako zaslišimo cerkveno zvonjenje k molitvi zjutraj, opoldne ali zvečer, naj smo že sami, ali v družini in javno pred svetom, ne sramujmo se lepe kersčanske navade, se koj odkriti, pobožno moliti angelskega česčenja, in se s tem tudi vpričo družih ljudi spoznati za pravo verne in zveste kristijane. Ne posnemajmo nikdar tistih novošegnih omikancov, ki v svoji slepoti še neke posebne časti in imenitosti iščejo v tem, de take kersčanske navade še nalašč

opuščajo in se hočejo s tim še skazovati za posebne razsvetljence. Pomilujmo jih, in prosimo jim od Boga — pravega kerščanskega razsvetljenja. Ne porajtajmo na njih zasmehovanje; veči čast je dopasti pametnim ljudem in dobrim kristijanom, pred vsem pa Bogu, kakor pa takim šegosužnikom. Pomislimo, da Bog nas ne bo sodil po obnašanji družih, temuč vsacega iz med nas le po njegovem lastnem. Kristus pravi: „Kdor se bo mene sramoval pred svetom, tega se bom tudi jaz sramoval pred svojim nebeškim očetom.“

Pri procesijah skerbimo za natančni red, spodobnost in pobožnost, in podučimo učence že pred ta dan v šoli o vsem potrebnem, kako in kaj. Ne terpimo nikakor, da bi k procesijam hodili brez molitnih ali pesemskih bukvic, ali da bi namesti teh sabo nosili cvetice, se ž njimi igračili ali znašali in krog zijali po oknih. — Pri občnih šolarskih spovedih si vse prizadenimo, da se to sveto opravilo opravi vselej v naj lepšem redu in z vso dostojno pobožnostjo. Skerbimo za to, da se ne opravlja le zunanje in navadno, temuč vselej v pravem kerščanskem duhu. Mladina naj se po dostojnem poprejšnjem poduku prepriča in živo čuti, kako potrebno, pa tudi kako osrečivno je za vsacega grešnika to očiščevanje vesti in ta nova sprava s svojim razžaljenim naj boljim očetom. Toda tega se bo še nezreli um mladine pred in gotovše prepričal po zgledu svojih učencikov in nadstojnikov, kakor le po sami besedi. Pokažimo ji tedaj tudi mi, učeniki in nadstojniki, po lastnih zgledih, da potrebo in srečo tega dušnega prerojenja občutimo tudi sami zase, in ne le za podložno mladino: vdeležujmo se tedaj tudi mi teh osrečivnih zakramentov. Če nas naši učenci nikoli ne vidijo pri spovedi in obhajilu, se jim bodo zdele vse šolarske spovedi in obhajila le gola navada in tlaka za same otroke in šolske sužnike, ktere so oprosteni vsi že izšolani ljudje. Zato bodo tudi oni hrepeneli se pred ko moč oprostiti té (dozdevne) tlake in jo tudi opravljali le s tlačansko nevoljo in merzlotom, in le, dokler so še siljeni k temu.

Ali — o ti moj ubogi šmarnični šopek, kaj bo še le zdaj s tabo! Ako so se že mnogi šolniki spotikali nad tvojim imenom, kaj bodo počeli s tabo še le zdaj, ko so občutili tvojo moč in natančnost? „Kaj mi, da bi hodili pogosto k spovedi in obhajilu!“ se bodo mnogi izmed njih grozili. — Toda učenik, ki ima

še količkaj razuma in kerščanskega duha, se bo sramoval tako govoriti in misliti.

Iz vsega dozdam rečenega je tedaj očitno, da za dobro kerščansko omiko v šolah je treba učencov kerščanskega duha, ki svoje učence v vsem le k dobremu napeljujejo z besedo in zgledom. V ohranjenje in krepcanje tega pravega duha pa potrebujemo tudi mi kerščanski učenci posebne božje pomoči, ki jo naj gotovše zadobimo v pogostem in vrednem prejetju svetih zakramentov dušnega očiščevanja in krepcanja. Da pa s tem dosežemo ob enem še drug velevažin namen in konec lepega zgleda in spodbuje za naše učence, bi bilo dobro, da bi se vdeleževali teh svetih zakramentov včasih tudi ž njimi vred. Ako se vsak dan ž njimi vred vdeležujemo daritve svete maše, zakaj li ne tudi vestnega očiščevanja in dušnega gostovanja z angelskim kruhom?

Ker se pa pri vsi gotovosti naj boljših nasledkov teh pobožnih vaj „za bolj kerščansko izrejo šolske mladine“ vendar le ni nadjati, da bi se jih vsi šolski učenci in predniki prostovoljno poprijeli, naj bi jih vezala postava k temu. Ne ugovarjaj mi nihče, da s tako posiljenostjo bi se pri vseh neradovoljcih delala le nečast svetim rečem. Ako je enkrat dana ta postava za vse šolnike (jaz tu govorim le od katoliških šol), se gotovo ne bo nihče več lotil učenitva, komur merzé kerščanske navade in dolžnosti. Kar je pa taci merzunov že v šolski službi, imajo ti časa dovolj na izbiri, se ali postavi podvreči, ali pa službi odpovedati. Hinavščina v tem bi nikoli dolgo ne terpela: gnada božja pomaga kmali na pravo pot vsacemu, kdor je le resno išče. Terdovratni upornik ali zaničevavec postave pa in le zunanji spolnovavec bi se kmali izdal po govoru ali zaderžanji za zgolj hinavca, in potem nastopi dolžnost za šolske oblastnike, izločiti garjevo ovco od zdrave čede, da se ta skrumba ne prime še drugih.

Takó tedaj, dragi moji učeniški sobratje! takó se obnašajmo v vsem djanji in nehanji svojega svetega poklica. Ne zadovoljujmo se s tem, svojih učencov podučevati le v vednostih za same telesne potrebe, temuč navdajajmo jih z besedo in zgledom tudi s pravim kerščanskim duhom za pošteno kerščansko življenje, ki jim več zda za časno in večno srečo, kot vsa posvetna učenost in omika. To kerščansko izrejevanje šolske mladine je naj poglobitniši del naše

učeniške naloge; kdor nima serca in glave za to, naj se loti „dresiranja“ (urjenja) živine, ne pa izrejevanja kersčanske mladine. — Pri ti sveti in trudopolni nalogi pa ne glejmo le samo na časno službo in posvetne zasluge. Ti so večidel le silo revni, ker svet le redko vé ali hoče spoznati in po vrednosti ceniti naše šolske trude in zasluge. Pozna pa jih vse na tanko in jih bo tudi skozi vso večnost pravično plačeval Bog, kateri ne vidi le našega zunanjega djanja in nehanja, temuč tudi pozna vse nagibe in namene vseh naših trudov ali studov. Skerbimo tedaj, da si zagotovimo pri Bogu za vso večnost boljšo služnino in milostnino (penzijo), kakor pa jo nam svet hoče ali tudi le more dati. — Z Bogom!

Vi pa, prečastiti šolski nadstojniki in zapovedavci, ki si toliko bélite glave z vednimi presnovami šol za boljši vspeh vsega poučevanja in izrejevanja mladine, dajajte pred vsem drugim šolam le dobre, to je, umne in vestne učenike, in šole Vam bodo napredovale in se razcvetale v vseh potrebnih vednostih za časno in večno srečo mladine, na blagor in slavo cerkve in države, da bo le veselje. Ta edina vredba je djansk in gotov pomoček šolam pomagati k pravemu družinskemu in kersčanskemu napredku.

En šolnik.

Od izreje ženske mladosti.

Vsak človek, naj bo moški ali ženska, naj se sploh tako izreja, da bo pripraven in zmožin svoje dolžnosti kot človek in kristijan spoznati in tudi spolnovati. Stanovi so pa mnogoteri in posamezni človek ni za vsak stan sposoben; vsakemu spolu so tudi določene meje, v katerih naj svoje dolžnosti po volji božji spolnuje. Modra izreja ima tedaj pred očmi poklic in razmere življenja pri svojem rejencu.

Kteri pa je poklic ženskiga spola? Kaj nam pove od tega zgodovina? kaj nas uči sveta cerkev? Tu najdemo, da je Bog sam določil razmero med možem in ženo. — „Možu boš podložna“.

Ne pri izvoljenem ljudstvu, tudi ne pri drugih paganskih narodih, dasiravno omikanih, se sploh ženske javnega življenja niso vdeleževale, — bile so, malo boljše, kot sužnje, moževi volji popolnoma podveržene. Kolikor pa so se ljudstva omikale,

toliko vljudnejše so ravnale z ženami. Še le kristijanstvo je tukaj prave meje odločilo. Kristus sam se je pogovarjal z ženami in jim nebeško kraljestvo oznanoval. Komu ne pride tukaj na misel Samarijanka pri vodnjaku in Marija Magdalena i. t. d.? Zene so mu pa to ljubezen kej lepo povernile, ker so ga pod križ spremile, ko so moški vsi straha plahi, zunaj Janeza, se poskrili. Po kerščanski veri so tedaj žene svojo vrednost zadobile. Vera jim pa tudi naklada dolžnosti, katerih ni mogoče drugače spolnovati, kakor da jih ona podpira in jim moč deli. In ravno te delavne vere, koja vse njih življenje spremlja in vodi, te vere naj se ženska mladost zgodaj privadi. Če dobra odreja sploh veliko velja in človekovo prihodnost odločuje, se ne more dobra kerščanska odreja pri dekličih nikakor manj ceniti, ker veliko dobrega, pa tudi neizrečeno veliko hudega morejo žene vzrokovati.

Kar sploh velja od izreje in odgojevanja, to velja več ali manj tudi pri dekličih. Vsi ljudje so po božji podobi ustvarjeni; po neumerjoči duši in po pameti se ločijo od živali. Vsi imajo pravico do kerščanske vere, do dušne omike, vsi so bolj ali manj zmožni si pridobivati koristnih vedb in znanost. Ženski spol imenujejo moški po priliznjenosti in telesnosti lepi spol, — imenuje se tudi oziraje na preošabnost in sirovo moč moških slabi spol. Da se pa ženske po svojem stanu in poklicu ravno do takih serčnih in močnodušnih djanj morejo povzdigniti, in da so tudi take dela doversile, to nam priča zgodovina vseh časov. Serčna in bogaboječa Judit je prevzetnemu Holofernu glavo odsekala in svoje ljudstvo pogube rešila. Ajdovski svet stermiti viditi stanovitnost in serčnost devic in mučenic, in dan današnji občudujemo visokodušnost in serčno stanovitnost usmiljenih sester, ktere zapustivši vse, kar jim svet ponuja, žrtvujejo svoje življenje terpijočemu človeštvu, in se ne ustrašijo težav in tudi ne smertnih nevarnost, ko strežejo ranjenim vojakom. Res je, da to stori le moč kerščanske vere, in da se to le godi v katoliški cerkvi. Žena, koja v domačih križih in težavah ne obupa, ampak jih poterpežljivo in serčno prenaša, ne razodeva manjšega poguma in serčnosti, kakor vojak na bojišču, in pregovor pravi, da žena hišo na treh voglih podpira. Ženske pa so tudi v vednostih napredovale; to nam priča zgodovina vseh časov. Sv. Hieronim piše devicam v Emoni pisma, ktere so polne globoke vednosti in učenosti. Tomaž Mor piše Golenu,

učeniku njegovih deklet, da naj jim razlaga cerkvene učnike. Nevednost v naj potrebnejših resnicah ni nikjer in tudi pri ženskih ne varhinja nedolžnosti. — Nekteri možaki zaničujejo žensko učenost, ker so sami nevedni, in to, kar so nekte iz med njih, ktere so bolj učene memo drugih, si zadolžile, pripisujejo njihovi vednosti, kakor da bi bile nedolžne, ako bi bile nevedne. Prava učenost nikjer nič ne pokvari, ampak po svoji dobrotljivosti lepša in lajša moči življenja. Prava učenost pa je tista, ktera nas uči Boga in naše dolžnosti če dalje bolj spoznati, in take učenosti naj se naše dekleta učijo v šoli.

Rastline so mnogoverstne, in dasiravno vse svoj živež iz zemlje in zraka dobivajo, potrebujejo vendar v svojo rast enacih delov po različni meri. Tako potrebuje oboji spol po svojem bistvu naukov, kateri so mu osebno primerjeni in potrebni, akoravno je resnica vedno ena in ravno tista. — Vsako rastlinsko plemé se po svoje razvija, cvetje in sad donša; vsaki spol se po svoji osebnosti sponaša in koristi človeštvu. — Da bomo to reč bolj razumeli, preglejmo nekoliko dušne moči in sposobnosti, kako so pri obojem spolu osebno razvijajo. Pri moških se vse duševne moči bolj prosto in ena od druge razločno dvigajo. On sodi z umom, prevdarja s pametjo, čuti s sercom. Pri ženski so pa te dušne zmožnosti v tako tesni zvezi med sabo združene, da skoro ob enem svojo delavnost razodevajo. Žena prevdarja, sodi in čuti skoraj samo s sercom, tedaj ljubi ali sovraži iz vsega serca brez premislika in prevdarka, in ne verjame lahko pametnim besedam, — je bolj nestanovitna, kar danes ljubi, jutri sovraži, dasiravno sama sebi ne more odgovarjati od tega. Od abstraktnih ali posnetih vednost, pri kterih se nič s čutjem ne pozna, večjidel kaj ne razumé. Tim dušnim sposobnostim primerno naj se podučuje in odgaja ženska mladost. Delimo jim take nauke, po kterih se bo njih serce žlahtnilo, da bodo mogle vse lepo spoznati in občutiti, in da se pri njih stud in sovraštvo do vsake nespodobnosti zbuja. V ta namen jim pred oči stavimo lepe zgledé iz življenja svetnic, posebno iz življenja preblazene device Marije. V takih zgledih naj gledajo lepe djanja bogoljubnih žensk vsacega stanu. Pred vsem pa je potrebno, da se dekličí vadijo, da so lepo krotke in pohlevne. Pri marsikteri hiši bi ne šlo vse narobe, ko bi se bila gospodinja od mladih nog pohlevnosti vadila. (Konec prih.)

T e č n o u č i l o .

Kazavni poduk.

Kuhinjska posoda.

Snova. Kotel, ponev, trinog, ražen, pisker, plošča, skleda, torilo (skledica), penjenica, kuhavnica, sklednik, kuhinjska omara, burkle, kuhinjske klešče.

Učba. Jedi za ljudi in včasi tudi za živino kuhamo; kje? Naj večja kuhinjska posoda je kotel. Kotel je bakren, pa tudi meden ali mesingast. Bakreni je rudeč, medeni pa rumen, in se sveti, če se čedi in dergne. Ima roč ali uho, da se lahko prime ali obesi, nekteri ima tudi noge; ako se nanj poterka, zabrenči. V kotlu se greje voda za kuho in pomivanje, pa se tudi lahko kaj kuha v njem. Naredi ga kotlar. — Ponev je železna ali bakrena; zakaj? Je okrogla, in ima ročaj in tri noge. V nji se kaj cre ali peče. Naredi jo kovač ali ključavničar. — Trinog ima tri noge, je na tri vogle in ves železen; zakaj? Nanj se postavljajo lonci, ponve i. t. d. Kdo ga naredi? — Ražen je železen in dolg; na enem koncu ima zakrivljen ročnik, da se more obračati, kadar sloni na dveh stojalih. Nanj se natika meso, da se peče. Kdo ga naredi? — Iz česa je lonec? kakšen je? Nekteri imajo tudi roče, nekteri tudi šobo; čemu? Lonci so znotraj pocinjeni. — Plošča, pokrovka ali čepina je železna ali lončena. Ž njo se pokriva lonec in druge posode; kdaj in zakaj? — V skledi se jedi priušajo na mizo. Povejte kaj od sklede! — Torilo ali skudelica je majhna, okrogla in precej globoka. Iz nje pijemo kuhano vodo, mleko, kavo i. t. d. Kdo nareja lončeno posodo? iz česa? — Penjenica je železna ali medena, in ima lesen ali železen ročnik in na dnu luknjice, da se ž njo juha čisti in peni. Kdo jo naredi? — Kuhavnica je velika lesena in bolj plitka žlica, da se ž njo jedi mešajo. Kdo jo naredi? — V sklednik se devljejo pomite sklede in druga taka posoda. Sklednik je lesen in ima več poličic. — V kuhinjski omari so shranjene jedila in druge kuhinjske reči. — Kdo naredi sklednik in omaro? — Burkle so železne, imajo dva roglja, in so na lesenem ročniku nasajene. Ž njimi se postavljajo lonci v peč in iz peči. Kdo jih naredi? — Kuhinjske klešče so železne; ž njimi se

ogelj prijemlje in popravlja. Kdo jih naredi? — V kuhinji se tudi rabi železna lopatica, leseni lopar, krevlja in omelo, meh in pihavnik, pominek i. t. d. Kakošno in čemu je to orodje?

B a s e n.

Ples v kuhinji.

(Poleg „Vedeža“.)

Na pustni večer so nek' šeme plesale,
Tud' v kuh'nji posode ponoči so vstale;
Bi rade nekoliko se obrnile,
Za repo debelo se kaj veselile. —
Upiha meh ogelj, da vse je svitló,
In šekec pa mačka zagodeta jo!

Lopar in pa krevlja se berž spodrasita,
Okoli ognjišča se kar zavertita;
Za njima jo stopi omelo kosmato,
In suče za sabo železno lopato.
Vsi piskri in lonci se tud' oživé,
S kozami in skledami se zaverté.

Za celo versto jo še kotel pobere,
Udarja z nogami, in uka, se dere.
Še peč podèrncuje, ko rajanje sliši,
Da vse se kadi in razlega po hiši.
Veselja naraša se v prek in vse čez;
Na svatbi bogati je komaj tak ples.

Le v skledniku skleda je s skledico malo,
Ki mirno še gledate v družbo zagnalo;
Alj rajanje mika tud' skledico belo,
Želi se združiti z druhal'jo veselo.
Pa mati ji brani, da b' med njo ne šla,
Da bi od posode kaj črna ne b'la.

Pa skledica mala ni mater slušala,
Se tudi v druhal je veselo zagnala;
Alj revca se dolgo na plesu ne vede,
Obleko si vmaže, v zadrege zaplete.
Vsa vmazana, črna nazaj se boji,
Da mater ni vbogala — vest jo mori.

Milo vošilo.

Serčni pozdrav, ljubi „Tovars“, Tebi in vsem Tvojim tovaršem! Ne morem Ti dopovedati, kako močno nas tudi na Dolenskem veseli, da se tako verlo obnašaš, pravega slovenskega in — kar je še veliko več — kerščanskega duha deržiš, da si se na terdno stališče svete vere postavil, ktera edina človeški rod v resnici omikuje in osrečuje. O da bi pač vedno le v tem duhu napredoval, s tega stališča se nikdar ne premaknil in ne iznevéřil — kakor je že nekteri iz med časnikov se iznevéřil, s pravega pota zašel, ter zapustil pravo stališče vernega, katoliškega duha, ko vendar v ničemur drugem ni prave omike, ne resnične, stanovitne sreče za naše verne, katoliške Slovence! Ni pa moj namen, da bi tukaj kteri časnik pretresoval; saj bi to od tod tudi nič ne pomagalo. Poglejmo raje malo na Dunaj, v glavno mesto naše veči del katoliške Avstrije. Treba nam je vsem vediti, kakšen duh od onod diha in veje, ker se namerja, po ondotnih časnikih na vse strani omiko razširjati. Ali Bogu bodi potoženo! da ravno s katoliškega Dunaja naj več nezbožnih časnikov izhaja, kteri se zlasti zoper katoliško cerkev in njene služabnike in naprave vzdigujejo, jih bogokletno obrekujejo, čerňijo in skrunijo! In take nezbožne, hudobne spise še zmed naših Slovencev nekteri raje berejo in podpirajo, kakor pa resnicoljubne, poštene liste v duhu katoliškem pisane, ter s tem sami sebe in druge slepé in zapeljujejo. Gorje mladini, ako učitelja ima, kteri se s tacimi časniki pase! Bo mar mladini vdihnil pobožnega duha, ako je sam nekerščanskega, nezbožnega duha navzet in ž njim okužen? Ti, ljubi „Tovars!“ dobre in zapeljive časnike gotovo poznaš; in ko bi ktereга tudi sam ne poznal, vem, da Ti ga bo kak pravi prijatelj rad povedal, da boš o tem tudi svoje ljube tovarše opominjati vedil. Jez pa Ti tukaj le en list v misel vzamem, s katerim dunajsko časništvo tudi naše slovenske šole omikovati in osrečevati hoče, in ga, kar Ti utegne znano biti,*) zdaj tudi Tvojim tovaršem na kmetih ponuja, t. j. od 1. aprila t. l. izhajajočo „Volksschule — redigirt von Josef Vogler“. Rad dam veljati, da so v tem 1. listu omenjenega časnika, ki je našim učiteljem v povabilo k naročbi poslan, jezikoslovni, natoroznanski, zemljopisni sestavki prav dobro izpeljani, ali kaj to pomaga, ko nekatoliški duh v njem veje? Naj tudi „ježa“ še tako mojstersko popisuje, naj gre on in njegov „jež“ in njegov „Verein praktischer Schulmänner“ raje rakom žvižgat, kakor pa da bi našim šolam svojo omiko ponujal, in naše učitelje k sebi vlekel! Kdor koli hoče pisati za naše katoliško, slovensko ljudstvo, ter ga v resnici omikati, oblažiti in osrečiti, je perva in neogibljava dolžnost in potreba, da piše v duhu katoliškem. Prevdarimo le nekoliko „Programm“ imenovanega časnika. Pravi, da se hoče poganjati za svobodo, ki se ravno zdaj razvija in snuje (durch die Übergangszeit gebotene Freiheit), se poganjati zoper dosedanji „Hemmungssystem“, in po njegovem modrovanju je med drugim tudi tega kriva „eine unge-

*) Nam je že sem in tje na vrata poterkal.

Vredn.

müsse Abhängigkeit von der Kirche“. Že vemo, kam to méri. Bo cerkev morebiti imenovanega vrednika in njegov „Verein“ morala prašati, koliko pravice do šole ji bo dovolil? Cerkev je svojo pravico do učenja in omikovanja narodov in toraj tudi do šole od svojega nebeškega učenika, od Boga samega prejela, in te pravice ji noben človek in nobena družba odvzeti ne more. Kdor hoče, lahko sprevidi in spozna, da kolikor bolj se je kje ta pravica neprikrajšana cerkvi pustila, toliko srečniši in blagorniši je bil nasledek za družbo človeško. Kolikor bolj pa se je kje ta pravica cerkvi kratila in šola cerkvi iz rok jemala, toliko bolj je zgnila prava omika, poštenost, miroljubnost in sreča zmed ljudstva. Kdor se hoče tega prepričati, naj pogleda le zgodovino nekdanjih in pričujočih časov; spoznal bo resnico. Prave omike cerkev nikoli ni ovirala, jo vselej velikoveč pospeševala. To pa je vselej skušnja učila, da je boljši nobena, kakor pa nekerščanska omika. In kaj hoče še v sklepu omenjeni „Programm“? V njem pravi vrednik in njegov „Verein“: da hoče neprestrašeno „einer gefahrvollen Auflösung positiv entgegen wirken“ (tedaj brez njega bi vse razpadlo!); da se hoče vleči „für den Zusammenhalt des deutschen Elementes“ (naj ga le ima, saj mu ga ne jemljemo — nam Slovencom pa njegovega nemškega elementa ni treba); da se hoče poganjati „die Vorzüge der deutschen Art und Bildung zu erhalten“ (naj jo le uživajo tam svojo nemško omiko, mi pa smo s svojo slovensko bolj zadovoljni in srečni). Da se pa to doseže, pravi na zadnje omenjeni „Programm“, je potrebna „die Entwicklung und Ausgestaltung der Volksschule im deutschen Geiste“. O ti blagorni nemški duh! brez ktereга bi vse razpadlo! ki edini vse veljaš, vse oživljaš, vse osrečuješ! Kolika sreča za vas, dragi gospodje učitelji! da se vam ta nemški duh še sam ponuja! Ali ga ne bote radostno sprejeli in z obema rokama objeli? Ja pač! čeravno je duh, ga bote vendar lahko z rokami prijeli; ker ta nemški duh — ima rogé; že v tem prvem listu jih malo pokaže. Le pogledjte tisto novico z napisom: „Erfreuliches aus Preussen“. Ondi pripoveduje od nekega vodja in šolskega nadzornika, ki je nekega učitelja zavolj branja nekega časnika posvaril. Učitelj se zavolj tega pritoži pri kraljevi vladi; vodja pa se še pred njim oglasi, „und es erfolgte ein leiser Verweis“. Na to se učitelj pritoži pri ministerstvu bogočastja, in od onod dojde njemu in uni vraduši razsodba: „dass jeder Lehrer lesen könne, was ihm beliebt.“ Takó! to tedaj je „erfreulich“! to ravnilo za učitelje!! „Kdor bere, naj umé!“ Ako hočete pa tudi vediti, v kakšnem imenu smo mi Slovani v omenjenem časniku, pa pogledjte daljejo novico: „Zur Statistik Frankreichs“. Ondi dopoveduje, kako se na Francoskem nekaj let sem število ljudstva zmanjšuje. Za tem pa pravi: „die Ursachen, welche in südslawischen Ländern Österreichs dieselbe Thatsache hervorbringen, kennen wir; aber diese Länder gehören ja dem Reich der Barbarei an!“ Jugoslovani so mu toraj barbari!! Ali zato, da nas Slovane za barbore ima, bi ga še plačevali in podpirali? Glejte, ta slavna „Volksschule“ nas hoče s svojim nemškim življenjem in nemškim duhom iz našega barbarizma vzdigniti, in nas povzdigniti do

svoje visoko hvaljene, edino veljavne nemške omike! Welche Grossmuth! — Kaj ne, ljubi gospodje učitelji po vsem Slovenskem! mi bomo pa za to velikodušno ponudbo vendar tako nehvaležni, da se bomo raje le svojega domačega, poštenega, bogoljubnega, za pravo kerščansko omiko, za pravi časní in večni blagor mladine vnetega „Tovarša“ deržali, in raje njemu še kak goldinarček dodali, da nam bo, če že ne to leto, saj gotovo prihodnje leto dvakrat na mesec izhajal in več koristiti mogel! —

„Poboljšajmo se sami, in vse okrog nas se bo poboljšalo“, je pisal pred nekaj leti učeni, pobožni, slavnoznani Alojzi Šlér, v resnici mož božji, ki je ves gorel za blagor človeštva in v duhu svetosti umerl. Te besede veljajo nam vsem, veljajo zlasti vsem prédnikom, roditeljem (staršem) in učiteljem. Pravična je skerb za omiko, napredek in veljavo narodnega jezika; v velik prid utegnejo biti mársiktere nove naprave, vladijne premembe, državni, deželni in učiteljski zbori — ako se bo na vero, in sicer na edinozveličavno katoliško vero vse zidalo in opiralo. Ako se pa prava, sveta vera ne bo oživila, ter v djanje in življenje stopila, ako se bo katoliška vera družim veram enačila ali celó nazaj devala; ako se bodo svete zaveze katoliške cerkve tergale, njene naprave ovirale, njeni služabniki zasramovali in preganjali, njena veljava zaničevala in zatirala: po takem se bo zidalo na pesek, prazno bo vse drugo poganjanje, in vsi še tako imenitni in dragi zbori ne bodo nobene prave sreče prinesli, ne bodo nič pomagali. Dovolite mi, preljubi gospodje učitelji! da Vam v toliko živše spoznanje, kakó potrebna je za naš lastni blagor, ter za časno in večno srečo nam izročene mladine živa in vse oživljajoča vera nekatere besede iz zlatá vredne knjige „Naj poglavitniše resnice svete vere po misijonarju Humbertu“ tukej napišem. Na strani 294 se bere:

„Zeló potreba je toraj za blagor človeške družbe, da se njeni udje od mladosti rédnosti, zdruţnih čednost, ljubezni do Boga, do bliţnjega, do očetovine in do svojih enakih učijo in privadijo; in da se od mladih nog z gnjusom do vsega navdajo, kar bi jim šibo boţje jeze prisluziti, drugim škodljivo, za nje same pa pogubno biti moglo. Naj veči družbini blagor toraj tirja, da bi se otrokom zgodaj ljubezen do sv. vere v serce zasadila; da bi v njej za časa poučeni bili, da jih k spolnovanju njenih dolţnost napeljevali in od vsega prepovedanega odvračevali. Zakaj, le vera pokaţe človeku vso vrednost njegovega bitja, vse dolţnosti, ki jih mora spolnovati, in njegov veliki namen za večnost; sveta vera ga pelja k poslednjemu koncu, ter je svetilo njegovemu duhu, naj slajše tolaţilo njegovemu sercu; v prizadevanji za čednost ga podpira z naj lepšimi obljubami; njegovi slabosti je naj krepkejša pomočnica, za njegove divje strasti naj zveličavniša in močnejša uzda: tako da je človek, ki je bil v naročji svete vere izrejen, in si še druge umetnosti in človeške vednosti pridobí, k vsemu pripraven, kamur ga oberniti hočejo, in je v stanu v človeški družbi naj važniše službe in sicer popolnoma opravljati.“

„Koliko kazni so toraj vsi tisti vredni, kateri bi sveto vero radi iz Evrope pregnali! Ko bi sveto vero bolj spoštovali in njene nauke

spolnovali, gotovo bi po kerščanskih deželah ne bilo toliko gerdih hudobij, pregreh in neredov, kolikor se jih, žalibog, zmirom najde. Kdo zamore vse zlege prešteti, kateri iz zaničevanja svete vere izhajajo? In s takimi zaničevavci, kateri ji vsi sovražno nasproti stojijo, ima sveta vera v Evropi že več kot pol stoletja opraviti. Kdor je Evropo pred sto leti poznal, bi je v njenem sedanjem stanu več ne poznal!“

Ja, vera, živa, djanska vera, verno življenje — to je pač nad vse drugo potrebno — zlasti tudi učiteljem. Dobri, pobožni zgled zda in pomaga več, kot vse samo besedno učenje in opominjevanje otrok: to nam je tudi resnicoljubni, za pravi blagor mladine vneti „Tovars“ že povedal. Rečem še več: Beseda in zgled žive vere neduhovnega učitelja zda dostikrat še več, kot učenje in zgled duhovnega učenika; ker duhoven, si mislijo, in tudi po pravici, je k temu že po svojem stanu toliko bolj zavezan. Neduhovni učitelj pa še k temu lahko veliko pripomore, da beseda in trud duhovnega pastirja več zda in koristi, ako od žive vere navdan sam duhovne spoštuje in s spoštovanjem od njih govori, je sv. cerkvi zvest in pokoren in tako tudi otroke opominja in napeljuje. O kako lepo je viditi pobožnega, kerščanskega učitelja, ki z mladino ravna in se obnaša do nje, kot skerben oče do svojih otrok! Še čez leta in leta ga ljudje ne pozabijo, in ga v hvaležnem spominu imajo; njemu samemu pa vestno spolnovanje dolžnosti kerščanskega učitelja že tukaj na zemlji dela veselje, in mu tamkej pripravi večno plačilo. „Svět prejde in njegovo poželenje, pravi večna resnica; kdor pa stori voljo božjo, ostane vekomej“. Prav in hvale vredno je znati lepo peti in dobro orglati; toda kaj bi le to pomagalo, ako pri učitelju tega ni, kar bi imela biti njegova prva in poglavitna skerb. Vse drugo se pri učitelju ložej pregleda in pogreša, tudi ložej pozabi, in ni toliko svarljivo in škodljivo, kot pomankanje žive vere in kerščanskega zgleda. Od nekterega učitelja smo sami slišali ljudi tako govoriti: „Takega šolmastra potlej še nismo imeli, kot je bil tisti . . .; res da ni bil tako učen, kakor so zdaj nekteri, tako kunšno ni znal peti in orglati, kot zdaj znajo; bil je tako priden in ponižen, tako prijazen in dobrovoljin, pa se nikoli ni spozabil ali vpijanil; gospodje so ga tako radi imeli, pa je bil tudi tako postrežin; kako radi pa so ga otroci imeli! še zdaj že veliki ga ne morejo pozabiti — tako lepo jih je učil, tako na nje merkal, pa tudi sam tako lepo se zadržal, — o posebnih priložnostih je z njimi v cerkvi molil, pa tudi rad svete zakramente prejemal; čeravno je pomagavca imel, je bil vendar vsak dan pri sv. maši“. Menim, da taka hvala več velja, kot vsaka druga, da pa tudi pri Bogu več pomaga in več zaslužnja prinese, kot vse drugo!

Dragi gospodje učitelji! naj vam zatoraj iz poprej omenjene hvale vredne knjige še nekaj napišem, kar vas bo za kerščansko omiko in izrejo mladine še bolj budilo in vnmalo in v tej naj potrebniši skerbi in gorečnosti stanovitne ohranilo, ako si bote to prav k sercu vzeli. Na strani 309 se bere:

„Vsi tisti, kateri imajo otroke v nauku, naj to opravilo, ktero si je njih veliko tudi visokega stanu v čast štelo, visoko cenijo in nikoli

ne pozabijo, da vsak teh otrok tudi naj slaběji in ubožniši je cena kervi našega gospoda Jezusa Kristusa. Ne bodite maloserčni! Otroci imajo več nagnjenja k čednosti, kakor se misli. Seme pobožnosti, ki se v te mlade serca razseva, bo prej ali slej sad obrodilo“.

„Zakaj je Jezus, naš zveličar, otroke toliko ljubil, da jih je k sebi klical in roke na nje polagal? Zato, ker ste jih nedolžnost in priprostost bolj podučne in za nebeško kraljestvo bolj godne storile. „Pustite k meni otročiče“, je rekel, „ker njih je nebeško kraljestvo“. „Glejte“, pravi on, „da ne zaničujete ktere-ga teh malih; ker njih angeli gledajo obličje mojega očeta v nebesih“.

„Tudi mi moramo upati, da bomo to presveto obličje v nebesih gledali, ako za zveličanje otrok goreče skerbimo, in smo po zgledu nebeških angeljev varhi njih nedolžnosti. Nek svet mož je o smerti rekel: „Zdi se mi, da vidim veliko trumo blaženih otrok, ktere sim podučeval, mi priti naproti“. Koliko veselje za nas o smertni uri, če nam bodo duše tistih, kterim smo k zveličanju pomagali, naproti prišle in nas v veličastvo božje spremile! „Kteri so jih veliko v čednosti podučili“, govori sv. duh, „se bodo svetili, kakor zvezde na vse večne čase!“ (Dan. 12.) — Moj Bog! ti ljubiš otroke; kako rad bi bil orodje tvojega usmiljenja; pomagaj mi s svojo gnado!“

Turjaški.

Opominek za orglavca.

Red za cerkvene pesmi v tem mescu: Za 2. ned. po bink.: Pri darovanji: „Tukaj, duša, se ponižaj!“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Za 3. ned. po bink.: Pri darovanji: „Tam v kruhu vse svetosti“ (glej Potočnikove sv. pesm.), ali „Serce naj ljubeznjivši“ (glej g. Riharjeve nap. od sv. obh. in od mat. božj.).

Za 4. ned. po bink.: Pri darovanji: Od sv. Vida: „O sveti Vid, naš zvest patron!“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Za 5. ned. po bink.: Pri darovanji: Od sv. Alojzija: „Prelepa lilija cvete“ (glej Potočnikove sv. pesm. 4. nat. str. 143), ali od sv. Janeza Kerstnika: „Cerkev dans tvoj god praznuje“ (glej Potočnikove sv. pesm.).

Za praznik sv. Petra in Pavla: Pri darovanji: „Pridi vsa keršanska čeda!“ ali „V svojih revah in britkostih“ (glej Potočnikove sv. pesm.).

Za 6. ned. po bink.: Pri darovanji: Od sv. Pavla: „K apostel Pavlu pritecite!“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Novice.

(Dopisi.) **Iz Škofje Loke.** Zložil sem černo mašo (Requiem), katero bi rad domačim učiteljem in orglavcem podal, ako bi se jih toliko oglasilo, da bi ji mogel natis oskerbeti. — Priporočam jo posebno vsem g. učnikom in orglavcem, kateri morajo pri černih mašah sami peti; ne bo jim žal za 50 n. kr., ktere bo veljala. Naročilne pisma prosim pod napisom:

L. Sadár v Loki (Bischoflak).

Iz Ljubljane. 14. velik. travna so mlajši učenci tukajšne normalne in mestne šole v Sentjakobski cerkvi prvo sveto obhajilo slovesno opravljali. Gospod katehet J. K. so med sv. mašo pred sv. obhajilom zbrane otročiče prav ginljivo, po domače ogovorili, kar je otroke, starše in druge pričujoče do solz ganilo in se vsem prav lepo zdelo. Škoda le, da je precej po teh milih domačih besedah se oglasila nemška pesem: „Komm', o fromme Christenschar!“ namesti lepe in vsem dobro znane slovenske: „Pridi molit, o kristjan!“ ktera se tudi po tem napevu poje, in bi se bila s prejšnjo sveto besedo kaj lepo vjemala.

Iz Ljubljane. 15. preteč. m. zvečer so verli učenci višje gimnazije svojega ljubljenega vodja gosp. Janeza Nečasek-a vezovali s slovesno svečado in s petjem, kjer so zapeli tudi tri slovenske pesmi. — Pretečeno saboto zvečer pa so ljubljanski meščani napravili svojemu novemu županu, gosp. Mih. Ambrož-u, veselo bakljado z godbo in s petjem. Živo so ganile serca mile slovenske besede, s kterimi je ljubljeni gosp. župan veselo množico z okna ogovoril in tudi slovesno zagotovil, da mu je omika in izobraženje domačega ljudstva globoko pri srcu. — Slava!

Premembe v učiteljskem stanu.

Gosp. Julij Škoflek, zač. učitelj v Tujnicah, se je prostovoljno službi odpovedal. — Gosp. Jožef Gnezda priv. uč. v Gradcu je postal orglaveč in učenik muzike v Idrii. — Gosp. Lorenc Kušlan se je odpovedal učiteljski službi v Planini, ter ostane še v Slavini.

Lstnica. Gospodu V. iz Ljubljane: Vaš „Novicam“ namenjeni dopis smo po slavnem vredništvu „Novic“ hvaležno prejeli. Akoravno ga že v ta list ne moremo vzeti, vendar vidite, da smo vas ubogali.

Povabilo.

na naročbo „učiteljskega Tovarša“ za družega pol leta 1861.

Kmali bo minulo pol leta, kar je naš mladi „Tovarš“ per-
vikrat poterkal na vrata svojih bratov, prijatelov in domoljubov
in prosil ljubezni za dar, ktere tudi tu in tam veselo dobiva.
Slava in preserčna hvala bodi vsem njegovim visokočastitim in
častitim naročnikom in podpornikom, ktere zopet prosimo, da
bi mu tudi zanaprej še pomagali in ga podpirali! Naročnike,
kteri so bili le za pol leta naročeni pa prijazno spominjamo, da
bi se oglasili in naročnino doplačali. Novim naročnikom pa
povemo, da še lahko dobé vseh prvih šest listov „Tovarša“.
Naročnina je, kakor je bila: za celo leto 1 gl. 50 kr., za
pol leta 80 kr.

Vredništvo in založništvo.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.